

Flexió verbal o conjugació

Característiques generals

A. Categories gramaticals del verb grec

1. Veus

El sistema verbal del grec antic s'articula a l'entorn de tres veus: activa, mitjana i passiva.

- **La veu activa indica:**

- *acció que realitza el subjecte*: l'expressen els verbs transitius, dits així perquè fan passar l'acció del subjecte sobre un complement objecte.
- *estat o situació en què es troba el subjecte*: l'expressen els verbs intransitius, dits així perquè el subjecte no actua sobre un objecte.

- **La veu mitjana indica:**

- un procés del subjecte que recau en ell mateix o hi està especialment interessat.

- **La veu passiva indica:**

- *acció patida pel subjecte*: el procés verbal és vist des del punt de vista del subjecte gramatical que és el qui "pateix" l'acció verbal i per això és anomenat "**subjecte pacient**", mentre que qui realment realitza l'acció és anomenat "**complement agent**".

Observacions:

- ▶ No tots els verbs són susceptibles de ser conjugats en les tres veus.
- ▶ Alguns verbs canvien de veu segons el tema (p.e., en passar del tema de present al tema de futur) sense que aquest canvi n'afecti el significat: ἀκούω ("escolto"), ἀκούσομαι ("escoltaré").
- ▶ Alguns verbs només es conjuguen en veu mitjana, i aleshores tenen sempre significat actiu: μάχομαι ("lluito").
- ▶ Des del punt de vista de la morfologia, la veu mitjana i la veu passiva només es diferencien en el tema de futur i en el tema d'aorist.
- ▶ En el tema de present (present i imperfet) o en el tema de perfet (perfet i plusquamperfet) per saber si un verb està conjugat en veu mitjana o en veu passiva hom no pot fixar-se només en la "forma" del verb, sinó en el

context sintàctic (p. e., la presència de complement agent permetrà definir clarament que es tracta d'una forma verbal conjugada en veu passiva; l'existència de complement directe o de règim verbal són indicis evidents que es tracta d'una forma verbal de veu mitjana): λαμβάνω (“agafo”), λαμβάνομαι (“m’agafo”), ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος λαμβάνομαι (“sóc agafat pel magistrat”).

Veus	Activa	Mitjana	Passiva
Present	λύω	λύομαι	
Futur	λύσω	λύσομαι	λυθήσομαι
Aorist	ἔλυσα	ἔλυσάμην	ἔλυθην
Perfet	λέλυκα	λέλυμαι	

2. Modes

En la conjugació verbal “mode” indica la manera com es percep la realització de l'acció verbal enunciada (si és real, obligada, possible,...).

Els modes de la conjugació verbal del grec antic són sis: *indicatiu, imperatiu, subjuntiu, optatiu, infinitiu i participi*.

D'aquests sis modes,

- uns s'anomenen **modos personals**, perquè la seva forma o conjugació varia en funció del subjecte gramatical (1^a, 2^a o 3ª persona) i del nombre gramatical (singular o plural. Són els modes: *indicatiu, imperatiu, subjuntiu, optatiu*.
 - L'**indicatiu** enuncia fets reals tot afirmant-los, negant-los o posant-los en dubte: λέγεις (“parles”).
 - L'**imperatiu** expressa una ordre: λέγε (“parla tu”).
 - El **subjuntiu** assenyala, en les oracions principals, sobretot ordre, prohibició, també deliberació: λέγῃς (“parlis tu”).
 - L'**optatiu** expressa, en les oracions principals, sobretot un desig o la possibilitat: λέγοις (“parlaries”, “podries parlar”, “tant de bo parléssis”).
- altres (*infinitiu i participi*) s'anomenen **modos no personals o formes nominals**, perquè en aquestes formes verbals la desinència no indica quina «persona» n'és el subjecte.

Les formes nominals del verb (modos no personals) són equivalents a:

- un substantiu verbal (*infinitiu*): forma en ella mateixa invariable des del punt de vista del cas, del nombre i del gènere gramatical: παιδεύειν ("educar"); però pot portar article: τὸ παιδεύειν (διὰ τὸ παιδεύειν, "a causa d'educar"), τοῦ παιδεύειν (κρεῖττον τοῦ παιδεύειν, "millor que educar").
- un adjectiu verbal (*participi*), que expressa tots els casos, nombres i gèneres de la declinació: παιδεύων ("educant", "el qui educa").

Observacions:

- ▶ Tant l'infinitiu com el participi indiquen temps i veu: παιδεύειν ("educar") / παιδεῦσαι ("haver educat") / παιδεύεσθαι ("ésser educat"), παιδεύσασθαι ("haver estat educat"),

Modes	Indicatiu	Imperatiu	Subjuntiu	Optatiu	Infinitiu	Participi
<i>personals</i>	λύεις	λύε	λύης	λύοις		
<i>no personals</i>					λύειν	λύων λύουσα λύον

3. Temps

El sistema verbal del grec antic s'organitza a l'entorn de sis temps¹: *present, imperfet, futur, aorist, perfet, plusquamperfet*.

Aquests sis temps es divideixen en:

- **temps primaris**: són el *present*, el *futur* i el *perfet* (en el mode indicatiu es conjuguen sempre amb desinències primàries); i
- **temps secundaris**: són l'*imperfet*, l'*aorist* i el *plusquamperfet* (en el mode indicatiu es conjuguen sempre amb desinències secundàries).

Els temps verbals es distribueixen dins de cada mode o forma nominal del verb segons l'esquema següent:

	INDICATIU	IMPERATIU	SUBJUNTIU	OPTATIU	INFINITIU	PARTICIPI
present	☑	☑	☑	☑	☑	☑
imperfet	☑					
futur	☑			☑	☑	☑

¹ La veu passiva, a més d'aquests sis temps, té un futur perfet.

aorist	☒	☒	☒	☒	☒	☒
perfet	☒	☒	☒	☒	☒	☒
plusquamperfet	☒					

Les caselles ombrejades i marcades amb símbol indiquen quins temps presenta cada mode verbal.

Observacions:

- ▶ Cal tenir en compte que els temps verbals grecs marquen alhora dos valors semàntics: **temps i aspecte**. El temps és expressat bàsicament pel mode indicatiu, mentre que la resta de modes indiquen sobretot aspecte.
- ▶ El temps expressa relació d'anterioritat, simultaneïtat o posterioritat entre l'acció esmentada i el moment en què hom parla o escriu (temps "absolut"), o bé entre l'acció de l'oració subordinada i la de la principal (temps "relatiu").
- ▶ L'aspecte expressa l'acció des del punt de vista del seu desenvolupament: duratiu (*present, imperfet*), puntual (*aorist*) o acabat (*perfet*): λύω ("deslligo"), έλυον ("deslligava"), έλυσα ("vaig deslligar"), λέλυκα ("tinc deslligat").
- ▶ L'aorist (paraula grega que vol dir "indefinit") és equivalent al pretèrit perfet del català o al pretèrit indefinit del castellà i, per tant, ultra expressar temps passat, expressa sobretot també acció puntual per oposició als temps duratius (*present, imperfet*).
- ▶ El perfet es refereix al moment present i expressa, per tant, una acció acabada o el resultat d'una acció.
- ▶ L'imperfet i el plusquamperfet només es conjuguen en mode indicatiu i expressen temps passat enfront del present i del perfet, respectivament.

4. Temes

La conjugació de qualsevol verb grec es distribueix entre quatre temes: *present, futur, aorist i perfet*.

A partir del tema de present es conjuga el temps present i el temps imperfet.

En el cas del futur i de l'aorist tema i temps coincideixen, és a dir, del tema d'aorist i del tema de futur només es conjuga un sol temps, respectivament.

Pertanyen al tema de perfet, tant el temps perfet com el temps plusquamperfet.

Temes	Present λυ-	Futur λυσ-	Aorist λυσα-	Perfet λελυκ-
--------------	----------------	---------------	-----------------	------------------

Temps	Present: λύω	Futur: λύσω		Perfet: λέ-λυκα	<i>primaris</i>
	Imperfet: ἔ-λυον		Aorist: ἔ-λυσα	Plusquamperfet: ἔ-λε-λύκειν	<i>secundaris</i>

5. Persones i nombres gramaticals

La conjugació del grec antic presenta **tres persones** (1, 2^a i 3^a) i **tres nombres**: *singular, plural i dual*.

Observacions:

- ▶ El dual és un nombre molt poc usat en l'època clàssica i significa que una acció és realitzada simultàniament per dos subjectes o agents.

B. Elements de les formes verbals

Per poder analitzar qualsevol forma verbal, cal identificar-hi diversos elements i distingir quins són els components variables i en quin grau, i quins els invariables.

Bàsicament perquè hi hagi conjugació cal poder identificar **tema i desinències**.

Altres components importants del verb grec són **els morfemes, sufixos o formants temporals i modals, i les vocals temàtiques**.

La diversa combinació d'aquests elements és la conjugació d'un verb.

1. Tema

Tema "verbal" s'identifica amb l'element **invariable** que dona significat a la forma verbal, és a dir, coincideix en l'anàlisi de la paraula amb l'arrel o lexema.

En la major part de verbs grecs aquest tema es manté al llarg de tota la conjugació, però n'hi ha d'altres que organitzen la seva conjugació a partir de diversos lexemes, arrels o temes verbals.

Des del punt de vista de l'estructura de la conjugació, tots els verbs del grec antic poden presentar fins a:

- **quatre** temes temporals: *present, futur, aorist i perfet*.

Els **temes temporals** es poden formar en grec per:

- adjunció de formants temporals al tema verbal;
- modificació del radical lèxic.

- **tres** temes modals: *indicatiu, subjuntiu i optatiu*.

Els **temes modals** es poden formar en grec per:

- adjunció de formants modals al tema temporal;
- modificació de la vocal temàtica.

Observacions:

- ▶ En principi, el present constitueix el terme no marcat en la sèrie present, futur, aorist i perfet.
- ▶ L'indicatiu constitueix el terme no marcat en la sèrie indicatiu, subjuntiu i optatiu.
- ▶ El mode imperatiu es distingeix de l'indicatiu només per tenir unes desinències personals pròpies.
- ▶ El mode no personal infinitiu es distingeix de l'indicatiu per tenir una desinència no personal pròpia.

- ▶ El mode no personal participi es distingeix de l'indicatiu per tenir un formant nominal propi.
- ▶ Un verb "es diu", doncs, per la primera persona del singular del present d'indicatiu. És aquesta la forma que es troba com entrada en el diccionari.
- ▶ Els verbs que tenen diversos lexemes o arrels (anomenats "pluriradicals") s'enuncien amb la primera persona del singular del present, del futur, de l'aorist i del perfet d'indicatiu.

2. Desinències

Les desinències són els elements verbals que identifiquen **la persona, el nombre gramatical i la veu** en què està conjugada la forma verbal, en el cas dels modes personals.

El mode infinitiu té desinències pròpies, usades segons tema temporal i veu.

Les desinències del participi són les mateixes que les de la declinació que segueix aquesta forma verbal nominal, segons tema temporal i veu.

Les desinències es distribueixen en:

- **primàries:** per a conjuguar el temps present, futur i perfet.
- **secundàries:** per a conjuguar el temps imperfet, aorist i plusquamperfet.

Pel que fa a la veu, les desinències poden ser:

- **actives:** per conjuguar la veu activa.
- **mitjana-passives:** per conjuguar formes de la veu mitjana i passiva.

Observacions:

- ▶ El subjuntiu, en tots els temps, té desinències primàries.
- ▶ Algunes persones de la veu activa (1^a i 3ª del singular, i 3ª del plural) distingeixen, en la veu activa, entre desinències temàtiques i atemàtiques.
- ▶ L'optatiu té sempre desinències secundàries, però en la 1° persona del singular de la veu activa en què utilitza una desinència primària i atemàtica (-μι).
- ▶ L'aorist passiu es conjuga amb desinències secundàries, però actives.

Desinències verbals personals

	Indicatiu				Imperatiu	
	Activa		Mitjana-passiva			
	Primàries	Secundàries	Primàries	Secundàries	Activa	Mitjana-passiva
	singular					
1	-ω	-μι	-ν	-μαι	-μην	
2	-ς			-σαι	-σο	(-θι) -σο
3	----	-σι (-τι)	----	-ται	-το	-τω -σθω
	plural					

1	-μεν			-μεθα			
2	-τε			-σθε		-τε	-σθε
3	-σι	-ασι	-ν / -σαν	-νται	-ντο	-ντων	-σθων
	temàtiques	atemàtiques					

Desinències d'infinitiu

Activa			Mitjana-passiva
temàtiques	atemàtiques	Aorist sigmàtic	
-εν	-ναι	-σαι	-σθαι

3. Vocal temàtica

La **vocal temàtica** és un element intermedi entre el tema verbal, tema temporal o tema modal i les desinències.

En alguns casos és impossible separar la vocal temàtica de la desinència, o la vocal temàtica del formant modal i la desinència: aleshores, es parla de **terminació** en oposició a tema (verbal o temporal): λύ-εις.

Quan no hi ha vocal temàtica, terminació i desinència coincideixen: δίδω-μι.

La vocal temàtica presenta diferents timbres segons les desinències que la segueixen:

- el timbre -ο davant de desinències que comencin per -μ o per -ν: λύ-ο-μεν.
- el timbre -ε en la resta de casos: λύ-ε-τε.

L'existència o no de vocal temàtica determina dos tipus distints de conjugació:

- conjugació temàtica: **tema + vocal temàtica + desinència**: λύ-ο-μαι.
- conjugació atemàtica: **tema + desinència**: δύνα-μαι

Tipus de conjugació	temàtica	atemàtica
existència de vocal temàtica (ε/ο)	λύω	τίθη-μι
abans de la desinència	λύ-ε-τε	τίθε-τε

4. Augment

Amb el terme **augment** es designa la marca de **temps secundari** (**imperfet, aorist i plusquamperfet**). Aquesta marca es col·loca a l'inici del tema verbal i només apareix en el mode indicatiu.

L'augment és:

- una ε que precedeix la consonant inicial del tema verbal, si aquest comença per consonant: ἔ-λυ-ο-ν.
- si el tema verbal comença per vocal, s'altera la quantitat d'aquesta vocal: ἤλπιζον (imperfet del verb ἐλπίζω).

5. Reduplicació

La reduplicació consisteix a repetir la consonant inicial d'un tema verbal amb un determinat vocalisme.

La reduplicació és una característica del tema de perfet de tots els verbs grecs, però també hi ha reduplicació en altres temes verbals (present, aorist) d'alguns verbs.

La reduplicació presenta vocalisme ε en el tema de perfet (λέ-λυ-κα), mentre que el vocalisme és habitualment ι en el tema de present (δί-δω-μι).

En el tema de perfet, quan un verb comença per vocal, la reduplicació es substitueix per l'augment, és a dir, hi ha variació en la quantitat de la vocal inicial del tema: ὤρικα (perfet del verb ὀρίζω).

A diferència de l'augment, la reduplicació és manté en tots els modes verbals (imperatiu, subjuntiu, optatiu, infinitiu, participi).

C. Classificació dels verbs grecs

Segons que la conjugació del tema de present d'un verb sigui de **tipus temàtic** (amb vocal temàtica) o de **tipus atemàtic** (sense vocal temàtica, els verbs grecs es classifiquen en:

- verbs en -ω.
- verbs en -μι.

Els verbs en -ω són de dos tipus:

- verbs purs (tema verbal acabat en vocal).
- verbs consonàntics (tema verbal acabat en consonant).

De verbs purs, n'hi ha de dos tipus:

- verbs purs no contractes (tema verbal acabat en vocal): ι, υ.
- verbs purs contractes (tema verbal acabat en vocal): α, ε, ο.

Observacions:

- ▶ La distinció entre verbs temàtics i atemàtics només és pertinent en el tema de present, és a dir, en la conjugació del present i de l'imperfet.
- ▶ Els verbs contractes s'anomenen així perquè l'encontre de vocals obertes (α, ε, ο, η, ω) enmig de paraula es resol mitjançant la fusió d'ambdues vocals en una de llarga o en un diftong: α + ω = ω; ε + ε = ει; ο + ε = ου.
- ▶ Les contraccions només afecten el tema de present (present i imperfet), ja que els formants temporals en els altres temes impedeixen l'encontre de dues vocals enmig de paraula: τιμῶμεν (present), τιμήσομεν (futur).

Verbs en -ω		Verbs en -μι	
Verbs consonàntics	λέγω		
Verbs purs (tema acabat en vocal)	<i>no contractes: tema acabat en ι, υ</i>	λύεις	τίθημι
	<i>contractes: tema acabat en</i>		εἰμί
	-α	τιμᾶς	
	-ε	ποιεῖς	
	-ο	δηλοῖς	